

16. — Fedezet nélküli önérzet	2	”
17. — Nagyevés s az azzal kapcsolatos helyzetek	2	”
18. — Leleményes szerelem	csak 1	”
Összesen		274 poén

Ilyenek vagyunk hát? Ha igaz az a kép, ami a nevetéseink tükrében látszik. Azaz — ez csak a csontváz. Neked van igazad: mikor a hús is rajta van, meg minden egyéb, ami az élet tartozéka, nekem is sokkal jobban tetszik.

Valahol olvastam, hogy nagyszerű dolog az, amikor a felnőttek játszani tudnak. Szépen játszani. S jó lenne hinni, hogy abban mégsem lesz igazad, hogy: „... apadóban már a régi szóbeli költészetnek ez a forrása. Az idők sorra halnak, s minden nappal kevesebb és kevesebb lesz a múlttól derűvel szólni tudó öregek száma. Kidőlésükkel kivész lassan az az anekdotázó hajlam is az emberekből, s ma már ízesen beszéző, kedélyes népi típusra mind ritkábban lehet rábukkanni.”

Nem tudom. Lehet, hogy majd csak másképp csinálják.

De az fazon kérdése lenne csupán.

Gondnak de szívesen választanám!

Dr. BURÁNY Béla

BÍRÁLÓ AZONOSULÁS

Petko Vojnić Purčar: Prstenovani gavran. Matica srpska, Újvidék, 1983.

Petko Vojnić Purčar szövegeivel kapcsolatban a „modern próza” kifejezést kell használni. Mivel azonban manapság e fogalom semmitmondó általánossággá hígult, ezért elengedhetetlen a jelentés pontosítása. Számomra e horvát író novellái azért korszerűek, mert a szerző nem ragaszkodik egy meghatározott kifejezési formához; sőt, azt lehetne mondani: ahány szöveg, majdnem annyi megújulási kísérlet. Az írónak az a célja, hogy érdekesítő történet formájában mondjon véleményt az életről; hogy története mindig előreláthatatlan fordulattal lepje meg olvasóját, ne legyen lapos empirizmus, de elvont üzenet közvetítésére se korlátozódjon.

A túlzott formai változatosság azonban az egyéni hangnem, a sajátos stílus hiányának veszélyével járhat. A metamorfózisok végtelen játéka az alkotói egyéniség kialakulatlanságát is leplezheti; folyamatos kölcsönzéshez a rászoruló folyamodik. Purčar esetében az írói eredetiség kimutatható világszemléleti egységben, a tipikus nyomatékokban, a hangulatteremtő líraiságban és a humanista problémaérzékenységben jelöl-

hetjük meg. Eszerint e magatartás mélyen a hagyományokban gyökerezik, s az újítás nem a tagadásnak, hanem a felrisszítésnek a szolgálatában áll. Az író bízik, pontosabban bízni igyekszik az emberekben, ezért műveinek üzenete és kimunkáltsága ezzel az igényével van összefüggésben.

A novelláskötet egyik legtöményebb, legtöbb jellemző elemet tartalmazó darabja *A kép mögött* címet viseli. Ez azért árul el sokat az író törekvéséről, mert a látomásos műalkotás mögötti okokat, századunk történelmétől, környezetének ostoba közönyétől félreállítását megkínzott emberének sorsmozzanatait eleveníti fel. Nem esszét ad, hanem helyzetleírást. Az emberek számára az örülettel küszködő képzőművész-tanár festményei érthetetlenek, vagy ha van is hozzá szenzibilitásuk, csak az esztétikai vonatkozások iránt érdeklődnek. A szerző pozíciója természetesen a novellabeli énnel azonosítható. Poeticájának lényegét azzal tárja fel közvetlenül, hogy vízió teremtése helyett a maga sajátos módszerével elemzi a víziót. Ezt azonban az emberi sorsról alkotott véleményének érvényesítésével, egy tragikus világlátás sejtetésével teszi. A tanár, mielőtt az ideggyógyászatra szállítanák, felgyűjtja önkívületben fogant alkotását. Ez készíti a fiktív elbeszélőt arra, hogy befejezéseként csak annyit mondjon: „hamu”. A hamu motívuma másutt is felbukkan Purčárnál. Ha nem ilyen formában, akkor az elmúlás közérzeteként, vagy mint lesújtó összefoglalás a novella végén.

Ez az élménykör az idő problematikájával van összefüggésben, ami abban az esetben érzékelhető legközvetlenebbül, amikor az emlékezés a gyermek- vagy ifjúkor érdekesítő eseményeit öleli fel. S hogy itt legalább a színtér valóságos, hogy a történetek tipikusak, arra a földrajzi nevek is figyelmeztetnek. Az időt az idők tudata teszi olvadékonnyá. E többszám élménybeli jelenléte a kötetcímmel azonos elbeszélés által lesz kétségtelenné. Ebben Purčar a tényyszerűség iróniáját egy madár meggyűrzéseivel kapcsolatban teremti meg. A hollónak az olvasó által előre tudott hosszú élete kíváncsisággal tölt el, a befejezés azonban ocsúdtató. A televízió által felfedezett és kinagyított gyűrűk elpukkasztják az addig fokozatosan nagyra fújt képtelenség hólyagját. Az író itt játszik azzal, ami másutt elszomorítja, vagy rezignálttá teszi. S talán éppen ezáltal kölcsönöz egyéni tartalmat a borgeszi formának.

Miként már előzőleg is céloztunk rá: Purčar attitűdjében az erkölcs- és életforma-bírálat első helyen van. Nyilván ez lehet magyarázat rá: miért tűnik kissé vonatottnak és öncélúnak a csak mérsékelt iróniába fogant macska-történet, a *Dáriusz*. Rövid történeteinek többsége a mai élet hátrahelyezeteiből alkot fókuszpontot. A léha magatartást, noha csak karikírozva, egyértelműen lenézi. Ez, ha másból nem, akkor abból derül ki, hogy csak a külső és belső ködön át érzékelhető sodródás tragédiához vezet, vagy legalábbis a kilátástalanság hangulatát árasztja.

Purčar epikai szeme tehát felülről bírálja szűkebb pátriájának és álta-

lában a kor emberének időszerű problémáit. A felülnézet természetesen nem kívülről állást, hanem a teljesebb azonosulást teszi lehetővé, hogy egészen közvetlenül váljon érzékelhetővé, az időhöz kötött, az időtlen és mindaz, amivel az ember másoknak rosszat okozva rontja meg saját életét.

VAJDA Gábor

A REFLEKTÁLATLAN ÉLMÉNYISÉGBŐL KIINDULVA

Lengyel Péter: *Rondó*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1982.

Lengyel Péter 1978-ban megjelent értékes művét, a *Cseréptörést*, az önazonosságkeresés esztétikai dokumentumaként fogadta a kritika. *Mel-lékszereplők* című regénye ennek az identifikációs folyamatnak egy kiemelt szakasza lehetne, amelyben azonban az ötvenes-hatvanas években zajló értékrend- és létformaváltás értelmi-érzelmi légkörét nem tudta egy teljes világképet kialakító regényformáló minőséggé emelni. A rekonstrukciós törekvésű emlékezet az élehangulatot a cselekményszerkezetben tárgyiasítja, annak ellenére, hogy az ellenében, hogy az érvényben lévő, főképp a felszíni viszonylatok rögzítésére alkalmas cselekmény-szemlélet nem teszi lehetővé, hogy a maga mélységében mutakozzon meg a megváltozott léthelyzet s a belőle fakadó életérzés történeti, pszichikai minléte.

A *Rondó* kisprózáinak főbb vonulatai, elbeszélői módszer és hangvétel tekintetében, egymástól elütő jellegűek. Lengyel Péter régebbi szövegei tematikus-tárgyi alapjukat nézve a modern magyar prózairás számára jól ismert kifejezési területen mozognak, gyermek- és ifjúkori szituációkat bontanak ki. Ebbe az élménykörbe tartozó elbeszéléseiből laza belső kohéziójú ciklust hoz létre a helyenkénti szereplőazonosság és az a visszapergető szemlélet, amely a regények szerződését is irányította. Az elbeszélő jelenhez, sőt már a jövőhöz való viszonyát is az emlékké válás, a mulandóság tudata uralja. A novellák és regények kapcsolódási pontja az emlékezőképesség ellenőrizhetőségének, megbízhatóságának az emlékezetkiesés és érvessztés kérdéskörének szerteágazó tematikus-motivikus jelenléte. Az *Eső a Margit körúton* 1928 c. novella átutaló, átnyúló motívumok révén hangsúlyosan kötődik a *Cseréptörés* csak később kiteljesedett tematikus rendszeréhez.

Ez a vonulat a múlt élmények verbálisan szinte megfoghatatlan érzelmi-hangulati variációra kívánja — a maguk viszonylagosságában — eseményszerű megjelenítéssel újraszervezni. A mindennapi, csak a szituáció-részes megélő számára lényeges eseménysorokból összeállt szövegeket feszültség-hiátus jellemzi, a fordulatosságot, célratörő vonalvezetést, oldott tempójú, felszínileg darabolt, néhol kitérőkkel, belső emlékező